

FLEMMING HOUE. Mail: flemminghoue@gmail.com. Hjemmeside: flemminghoue.dk

IDÉHISTORIE F. DET TYVENDE ÅRHUNDREDE

2. DYBDEPSYKOLOGI. FREUD OG JUNG Jan. 2025

2.1. SIGMUND FREUD. 1856 – 1939. BEVIDSTHEDEN OM DET UBEVIDSTE

2.1.1. DET UBEVIDSTE

2.1.2. ANGREBET PÅ OPLYSNINGEN.

2.1.3. DET UBEVIDSTES INDHOLD
DRIFTERNE OG DET FORTRÆNGTE

1.2.4. DET UBEVIDSTES VIRKNINGER
- DRØM OG DRØMMETYDNING
"KONGEVEJEN TIL DET UBEVIDSTE"
- FEJLHANDLINGER OG NEUROSE.

2.1.5. PSYKEN DANNES GENNEM SIN HISTORIE
ØDIPUSKOMPLEKSET

2.1.6. NEUROSE OG PROJEKTION
FASTLÅST OG UFÆRDIG HISTORIE

2.1.7. PSYKOANALYSE SOM OPLYSNING.
BEVIDSTGØRELSE OG FÆRDIGGØRELSE
AF FASTLÅST HISTORIE

2.1.1. DET UBEVIDSTE

Jeg siger jer: man må have kaos i sig, for at kunne føde en dansende stjerne.

Nietzsche

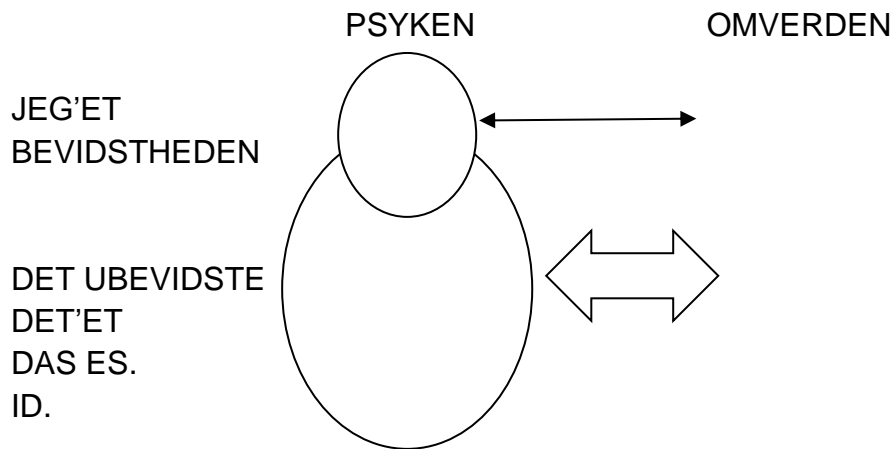
Sidst jeg fortalte om Freud var det i samme forelæsning som Nietzsche. Og de gik fint i spænd, begge er grænseoverskridende i deres tænkning, men ellers vidt forskellige. Freud er ikke en tumultarisk visionær genial galning som Nietzsche men det modsatte. Og hvis Nietzsche har ret i at man må have kaos i sig for at kunne føde en dansende stjerne, så det kaos hos Freud kontrolleret og underlagt streng orden. Han er borger og lever et borgerligt liv med arbejde og familie, jernhård disciplin og selvkontrol. Der er heller ikke meget dansende stjerne over Freuds teori, psykoanalysen. Det er en systematisk opbygget solidt erfaringsbaseret videnskabelig teori.

Freud er født i 1856 i det der i dag er Tjekkiet dengang en del af det østrig-ungarnske kejserrige. Han er sekulær jøde, oprindeligt hed han Sigismund Scholem Freud, men skiftede navn til Sigmund Freud. Læge med speciale i neurolog. Lever og arbejder i Wien, dør som flygtning i London 1939. En historie nok værd at fortælle og en personlighed nok værd at beskæftige sig med. Fristende, men fristelser et til for at blive modstået (nogle af dem), så det vil jeg ikke gøre. Her er det hans teori, der interesserer os.

Jeg vil begynde med det væsentligste, gribe ind til kernen, dens centrum, den ide der er teoriens omdrejnings- og tyngdepunkt. Det er ideen om 'det ubevidste'. Vores bevidsthed omfatter og oplyser ikke den samlede psyke; det meste er ubevidst, ligger i mørke.

Det er et bøvlet begreb – det ubevidste. Det er et grænsebegreb, det angiver grænsen for hvor langt vores bevidsthed rækker, hvor meget den oplyser. Hvad der ligger hinsides den grænse erfarer vi ikke, eller vi erfarer det kun indirekte. Så snart det bliver bevidst, er det jo ikke ubevidst længere. Så det kan vi principielt ikke sige og vide noget om. Det er det store ukendte, det store mørke. Et indre udland.

Men det er det ubevidste eller 'det'et', 'id'et', der i meget stort omfang bestemmer, hvorledes vi oplever vores verden, og hvorledes vi handler i vores verden. Bag om ryggen på jeg'et og bevidstheden.

Som isbjerget. Kun en lille del ligger over overfladen. Havet et almindeligt symbol på det ubevidste. Vi er ikke bevidste om det, men alligevel er det en del af os. Med Jungs begreber: det er ikke en del af vores jeg, men det er en del af vores selv. Vi kender ikke os selv helt. Eller i en Kierkegaard'sk terminologi: Vi er aldrig os selv helt gennemsigtige.

Hvad er så psykoanalysens anliggende – som videnskabelig teori og som terapi. Skal det formuleres helt kort er det at bevidstgøre det ubevidste så langt det er muligt. "Wo Es war soll Ich werden". 'Hvor der var 'det' skal der blive 'jeg'.

PSYKOANALYSEN – TEORI OG TERAPI:
"WO ES WAR SOLL ICH WERDEN"

2.1.2. ANGREBET PÅ OPLYSNINGEN. EN KOPERNIKANSK REVOLUTION

Det er et frontalangreb på oplysningens menneskesyn. Forestillingen om det fornuftige, autonome, frie og myndige individ, der gennem sine valg og handlinger (sit arbejde) vinder sin plads i verden og former sin egen personlighed efter egne værdier.

Op mod det hævder Freud at vi i stor udstrækning er styret af ubevidste kræfter i vores sjæleliv. Friheden og fornuften er langt hen af vejen en illusion. Vi tror at handle med fornuft og frihed, hvor vi faktisk er styret af ubevidste drifter og instinkter. Vi er ikke "herre i eget hus". Vi kender den pæne stueetage, men den hviler på en kælder og et fundament, som er os ukendt.

Med velbegrundet ubeskedenhed ser Freud selv det som en revolution af menneskesynet på niveau med Kopernikus' og Darwins. At det er en revolution kan vi måske have svært ved at få øje på i dag, hvor Freuds teori er blevet en del af vores menneskesyn. Men i år 1900, da Freud udgiver sit første hovedværk 'Drømmetydning' var det originalt og provokerende, og ikke kun det men rent ud chokerende. At vi ikke er selvbestemmende og selvbevidste men styret af kræfter i os selv, som vi ikke engang er bevidste om, er et frontalangreb på oplysningens menneskesyn. Bedre bliver det ikke, når Freud bruger noget så okkult som drømmetydning som adgang til det ubevidste. Men aller- værst er det, at Freud ser de seksuelle drifter som de drivende kræfter i psyken. Så kan det næsten ikke blive værre. Jo det kan det godt. De tidligste og dybeste drifter er ønsket om at myrde vores far og have sex med vores mor.

Det er en revolution. Freud sidestiller det som sagt med Kopernikus' heliocentriske kosmologi, der flytter mennesket fra centrum i velordnet afrundet univers til uendeligt lille i decentreret uendeligt univers, og med Darwins evolutionsteori, der ser mennesket ikke som skabt i Guds billede men udviklet gennem en biologisk evolution, hvor vi har forfædre fælles men noget så ækelt som aber.

IDEEN OM DET UBEVIDSTE	ANFÆGTELSE AF	DET AUTONOME INDIVID - FRIHED, SELVBESTEMMELSE - FORNUFT, SELVBEVIDSTHED
---------------------------	---------------	--

DRIFTSTEORIEN	MENNESKET ET KUN DELVIST DOMESTICERET DRIFTSVÆSEN
---------------	--

Mennesket er et stykke natur, et dyr, et driftsvæsen drevet af seksualdrifter og selvopholdelsesdrifter. Med en tynd fernis af fornuft, kultur, civilisation.

2.1.3. DET UBEVIDSTES INDHOLD DRIFTERNE OG DET FORTRÆNGTE

Mennesket er natur – en biologisk organisme hvis grundlæggende drift er et bevare sig og at reproducere sig. Selvopholdelsesdriften og seksualdriften er de grundlæggende drivkræfter. Senere opererer Freud også med en dødsdrift (efter Første Verdenskrig og efter han fik konstateret kræft i kæben).

Men mennesket er mere end en biologisk organisme. Det særlige ved mennesket at det opbygger kultur. Men det hører ikke op med at være natur. Kulturen overlejrer naturen og tillader kun drifternes udfoldelse i stærkt begrænset omfang.

DET UBEVIDSTE

INDHOLD 1. DRIFTERNE. NATUR
SEKSUALDRIFT, SELVOPHOLDELSESDRIFT
SENERE OGSÅ DØSDRIFT

2. DET FORTRÆNGTE. HISTORIE

Det ubevidste rummer de biologiske drifter, som kun hvoraf kun en del får adgang til bevidstheden og kommer til udfoldelse i handling. Det rummer også ting, der har været bevidste men er blevet fortrængt til det ubevidste. Erfaringer og impulser af en sådan karakter at de ikke har kunnet rummes af og integreres i bevidstheden. De er blevet fortrængt til det ubevidste.

Efter Første Verdenskrig behandlede Freud soldater med PTSD, granatchok hed det dengang. For ham bekræftede det teorien om, at der kan være oplevelser så voldsomme at psyken er ude af stand til at rumme dem. De blokeres, fortrænges. Og lejrer sig i det ubevidste, sætter sig i kroppen. Og det gælder ikke blot for voldsomme krigserfaringer; det gælder også meget af hvad vi erfarer i en ganske almindelig livshistorie. En stor del af den historie, der har formet os, er vi ikke bevidste om. Vi har ikke blot glemt den, vi har fortrængt den.

2.1.4. DET UBEVIDSTES VIRKNINGER

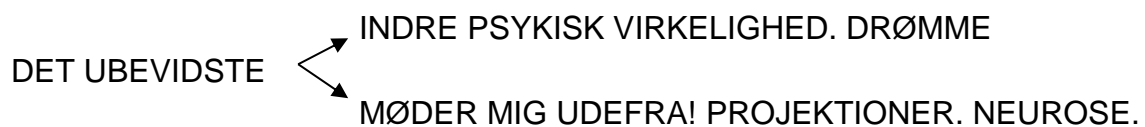
Hvis det fortrængte blot blev dernede i det ubevidste og ikke lod høre fra sig, ikke lod sig mærke, så var det jo intet problem. Særdeles praktisk tværtimod. Men det ubevidste virker bag om ryggen på jeget og bevidstheden. Bestemmer på afgørende vis vores oplevelse af og handlen i verden.

Det er en "indre virkelighed", men det er ikke en privat kulkælder, hvortil kun jeg og evt. min psykoanalytiker har adgang. Den viser sig somme tider uafviseligt i drømme. Og den møder mig udefra i projektioner og neuroser.

VIRKNING

BESTEMMER INDIVIDETS OPLEVELSE
OG HANDLING BAG OM RYGGEN PÅ JEG'ET/
BEVIDSTHEDEN.

1. DRØMME
2. FEJLHANDLINGER
3. PROJEKTIONER
4. NEUROSE.

DRØMME OG DRØMMETYDNING "KONGEVEJEN TIL DET UBEVIDSTE"

Gennem næsten hele vores historie har vi set drømme og tydning af drømme som en vigtig kilde til forståelse af os selv og vores verden. Men i den moderne videnskabelige tidsalder er det kommet i miskredit, henvist til det okkulte sammen med orakler, spådomskunst, astrologi, ånder, spøgelse og anden uvidenskabelig obskurantisme. Så når Freud tager dem alvorligt og ser drømme som 'kongevejen til det ubevidste' er det igen et modigt oprør mod det dominerende menneskesyn.

Jeg vil ikke gøre så meget ud af det som det egentlig fortjener. Skulle det blive rigtig spændende, måtte vi se på en konkret drøm og tolkningen af den, og på hvorledes det indgår i en psykoanalyse. Det er der ikke tid til.

Så helt kort grænsende til det karikerende. Drømme er ønskeopfyldelse. I første omgang ønsket om at sove videre. De giver de impulser, der melder sig fra det ubevidste en skikkelse, så de ikke forstyrrer voldsomt. Bliver de for voldsomme vækker de os. Men selv når det ikke sker, kan vi i opvågningsfasen på grænsen mellem søvn og vågen, mellem ubevidst og bevidst, erfare drømmene, men i brudstykker, glimtvis. Og med øvelse blive bedre til at huske dem.

Og hvad viser vores drømme os så? Det er en virkelighed meget forskellig fra vågenvirkeligheden. Tid og rum er ophævet lige som normale årsag-virkningssammenhænge. En kaotisk drømmevirkelighed ofte med stor intensitet måske ligefrem numiøsitet. For Jung kan det åbne en større åndelig virkelighed. Freud er mere nøgtern. For ham er det indhold det viser sig i drømmene altovervejende af seksuel karakter, og han udviser i sine tolkninger stor fantasi for at få næsten alt til at handle om seksuelle drifter og blokeringer. Fred være med det.

FEJLHANDLINGER OG NEUROSE.

Det enkleste og morsomste udtryk for at det ubevidste bestemmer, hvad jeg gør bag om ryggen på jeg'et og imod dets bevidste intentioner er fejlhandlingerne. Tilfældigheder, men betydningsfulde tilfældigheder.

Fristende at komme med en masse eksempler. Det kommer som regel et par fortællelser i løbet af forelæsningsrækken. Men det kan jeg jo ikke være sikker på, så I får et par fra tidligere.

I forelæsningen om Augustin gør jeg en del ud af hans biografi også hans forhold til moderen. Hun var for ham et ideal, en engel, og forholdet til hende aldeles uproblematisk. Men da jeg skulle fortælle om det altså 'uproblematisk' forhold til moderen sagde jeg 'problematisk'. Og ikke kun én men hele tre gange. Først i fjerde forsøg lykkedes at få sagt 'uproblematisk'. Gad vide om det er mit forhold til min moder der spillede med.

I en forelæsning om Kierkegaard citerede jeg en dagbogsnote, hvor han taler om at han gerne ville af med sit 'hjem'. Det blev til 'lem'.

Da min kone og jeg engang besøgte hendes moder (igen et problematisk forhold), sagde hun ved ankomsten et højt og tydeligt 'farvel'. Det samme gjorde jeg selv engang vi besøgte nogle venner.

Første gang jeg skulle holde forelæsning på Folkeuniversitetet glemte jeg manuskriptet.

Og så videre. I har sikkert selv eksempler fra jeres egen historie. De er som regel morsomme og dybt pinlige.

Mere problematisk bliver det når fejlhandlingerne ikke er enkeltstående benspænd fra det ubevidste men oplevelses- og handlemønstre, der bestemmer hele mit forhold til omverden. Når fejlhandlingerne så at sige bliver til et system. Det sker i neurosen. For at forstå den, må vi se nærmere på hvorledes psyken er opbygget. Og ikke blot det færdige resultat, men den proces, den historie der opbygger psyken.

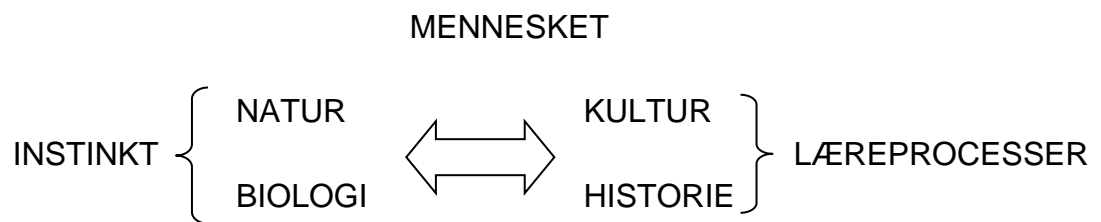
2.1.5. PSYKEN DANNES GENNEM SIN HISTORIE. ØDIPUSKOMPLEKSET

Mennesket er natur, et biologisk væsen med drifter, seksualdrifter og selvopholdelsesdrifter. Men det er mere end natur, et socialt væsen og et kulturskabende væsen. Det udvikler sig og bliver til gennem sin historie. Det gælder menneskearten og det gælder det enkelte menneske.

Dyrene "færdige" fra naturens hånd. Deres liv er biologisk bestemt instinktiv adfærd. Mennesket "ufærdigt" fra naturens hånd. Vi har så at sige ikke en færdig og entydig opskrift med os på hvordan vi skal leve som mennesker, men udvikler gennem historien en mangfoldighed af forskellige måder at leve på, forskellige kulturer. Læreprocesser overlejrer instinktiv adfærd. Vi skal lære redskaberne, rollerne, sproget. I løbet af de første leveår nå på omgangshøjde med vores kultur.

Det er jo en ide vi har mødt adskillige gange. Hos Freud får den sin særlige skikkelse med vægten på de tidlige barneår som afgørende for personlighedens dannelse.

FØDSEL. 0.

FYSISK ADSKILLELSE FRA MODEREN

SYMBIOSE. 0-1

ENHED MED VERDEN/MODEREN
 INTET SUBJEKT-OBJEKT FORHOLD
 'OCEANISK' SAMMENFLYDEN. HAVET

BLIVE MODTAGET. HØRE TIL

Den fysiske adskillelse fra moderen er en dramatisk og intensiv begivenhed, ofte livstruende og altid smertefuld. Det er det for moderen og givetvis i endnu større grad for barnet. Rank og senere Groff og Laing ser fødselstraumet som det fundamentale traume. Det afviser Freud først, men accepterer det senere uden at det dog bliver centrale i hans teori og terapi. Så langt kan en psykoanalyse ikke række tilbage.

Fødslen betyder den fysiske adskillelse, men psykisk er barnet stadig ét med moderen. Det er ét med sin verden. Der er endnu ikke oprettet et skel mellem subjekt og objekt. Denne sammenflyden kalder Freud en "oceanisk følelse". Det er en tilstand vi senere i et vist omfang kan regredere til for eksempel i den seksuelle orgasme, i den mystiske enhedsoplevelse og i massehysteriet, hvor den enkelte opsluges af massen.

Men lad os blive ved barnet. Det afgørende er her at blive modtaget, efter fødselens helvede opleve et paradys.

PRIMÆR NARCISME. ½ - 2.

ADSKILLELSE
 FRUSTRATION OG SPEJLING.

SUBJEKT-OBJEKT FORHOLD
 JEG – DET OG JEG – DU.

GRUNDLÆGGENDE IDENTITETSERFARING
 BLIVE SET. VÆRE TIL

Symbiosens enhed brydes i løbet af det første leveår, først momentvis senere mere permanent. Barnet oplever frustration, moderen er der ikke altid. Og barnet oplever at der i adskillelsen stadig er en samhørighed, en samhørighed ikke i at være ét med den anden, men i at blive set af den anden. Den anden bliver det spejl hvori jeg allerførst erfarer mig selv. Erfarer mig selv som adskilt men modtaget. Den anden bliver den anden og jeg bliver mig. Barnet oplever den anden person i et jeg-du forhold, og sin omverden i et jeg-det forhold.

Det er den grundlæggende (grund-læggende) identitetserfaring, erfaringen af at være til. At blive set, blive modtaget, blive godtaget, blive elsket. Det skriver Møllehave smukt om i "H.C. Andersens Salt".

"Det mest afgørende som skete for os, da vi var børn, var at der var kærlige øjne som så os. Så os med glæde og varme. Ikke fordi vi havde de og de gode egenskaber, men bare fordi vi var til. Et menneske bliver til ved at møde kærlighedens blik i sin fars og mors øjne."

Jytte Back Grønkjær, som jeg citerer fra fortsætter:

"Den som derimod bliver overset gennem hele sin barndom, eller den som ingen ser til i kærlighed, går på den ene eller den anden måde til grunde som menneske."

"Jalousi, Skinsyge og Kærlighed" s. 33

Det er forudsætningen for at blive til som menneske. Bliver jeg ikke mødt og modtaget med kærlighed, set med kærlige øjne, men set skævt til, ildeset, uglest eller måske allerværst overset, så vil der være en brist i den grundlæggende identitetserfaring, en grundoplevelse af aldrig at være god nok, et tomrum i mit inderste, der aldrig kan udfyldes.

Men går det godt – hvilket det aldrig gør helt – er barnet rustet til næste fase, den afgørende adskillelse fra moderen i Ødipuskonflikten.

Det er en lang diskussion om, hvorvidt Freuds teori holder. Det gør den nok ikke. Psykologien som videnskab har udviklet sig betydeligt de sidste hundrede år. Så jeg må indrømme, at jeg har lidt den samme brugtbilhandlerfornemmelse, som når jeg skal "sælge" Thomas Aquinas' fem gudsbeviser og Karl Marx' revolutionsteori. Freud ville selvfølgelig sige, at det er mit Ødipuskompleks, der forhindrer mig i at se i øjnene at også mine oprindelige og dybestliggende drifter var at myrde min far og have sex med min mor. At jeg ikke har nogen som helst erindring om det, viser blot, hvor tungt det vejer, hvor stærk fortrængningen er.

Det der i hvert fald holder i Freuds teori er at psyken udvikles i et samspil med forældrene og at adskillelsen fra forældrene, selvstændiggørelsen i forhold til forældrene, er afgørende.

ØDIPUSKONFLIKTEN. 2 – 5 (15, 25, 35, OSV.)

DRIFTSUDVIKLING. BIOLOGISK MODNING.
FRA AUTOEROTISK. (ORAL, ANAL, FALLISK)
'POLYMORF PERVERSITET' TIL OBJEKTRETTET. (GENITAL)

SEKSUEL DRIFT RETTET MOD MODEREN
AGGRESSIV DRIFT RETTET MOD FADEREN (RIVALEN)

OPTIMAL AFVIKLING
RESIGNATION. FORTRÆNGNING TIL DET UBEVIDSTE.
INTERNALISERING AF FADEREN SOM JEG-IDEAL, OVERJEG.

DANNELSE AF "JEG" OG "OVERJEG".
AFGRÆNSNING FRA "DET"

ØDIPUSKOMPLEKSET.

TILBAGEBLEVENHED. FASTLÅSTHED. INDRE UFRIHED.
GENTAGELSE AF DEN UAFSLUTTEDE ØDIPUSKONFLIKT.
NEUROSE.

Det udfolder jeg mere i forelæsningserne om litteratur. Freuds tolkning af sagnet om Ødipus i forelæsningserne om den græske tragedie. Det er denne gamle fortælling der ikke illustrerer Freuds teori, men udgør selve dens kerne. Ødipus gør hvad der er drengebarnets tidligst og dybeste driftsønsker. Myrder sin fader og forenes seksuelt med sin moder. Og lige så vigtigt: Han ved ikke hvad han gør. Det er ikke bevidst handling men skæbne. Ubevidst.

"Hans skæbne griber os, fordi den også havde kunnet blive vores egen – fordi oraklet lagde samme forbandelse over os inden vor fødsel som over ham. Det er måske vor fælles skæbne, at vi skal rette den første seksuelle tilbøjelighed mod moderen, det første had og ønske om at bruge vold mod faderen; vores drømme overbeviser os om, at det er sådan. Kong Ødipus, der har dræbt sin fader og ægtet sin moder, Jokaste, er kun vor barndoms ønskeopfyldelse. Men vi er heldigere end han, da det – hvis vi ikke er blevet psykoneurotikere – er lykkedes os at frigøre vores seksuelle tilbøjeligheder fra

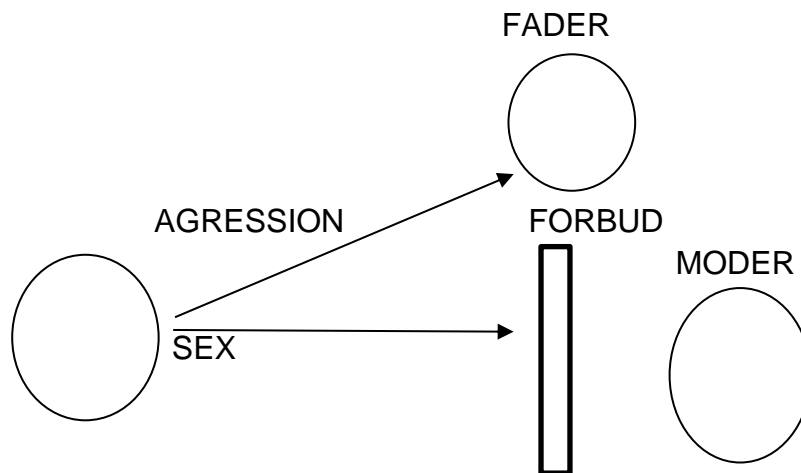
vores mødre og at glemme vores skinsyge over for vores fædre. Vi gyser tilbage for det menneske, der er faldet som offer for dette ældgamle barndomsønske – gyser tilbage med hele den masse af fortrængning, som disse ønsker i vort indre sidenhen har været genstand for.”

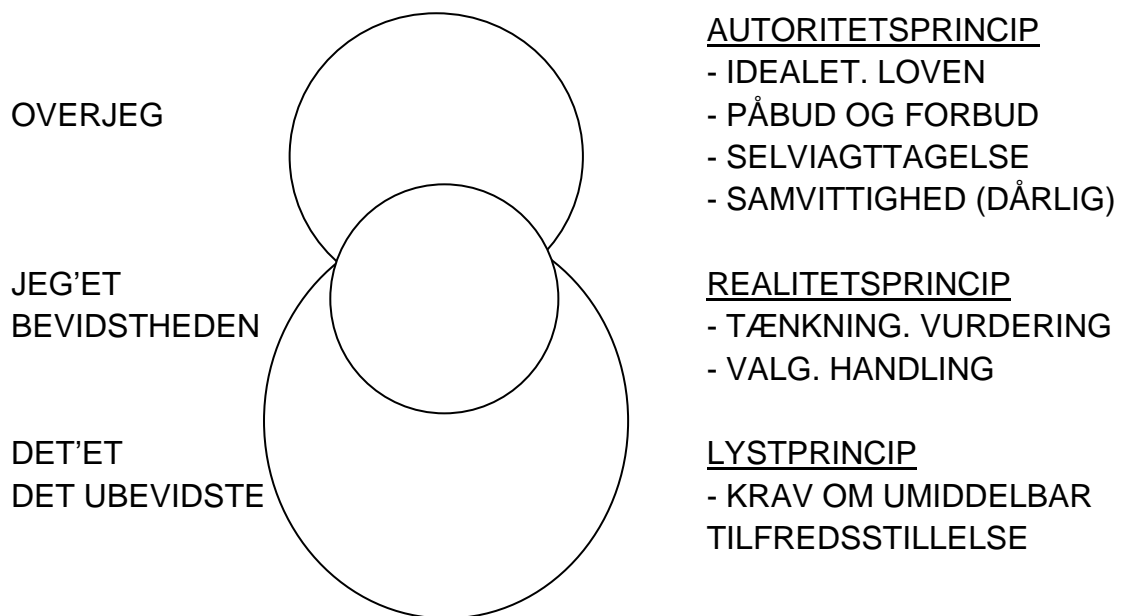
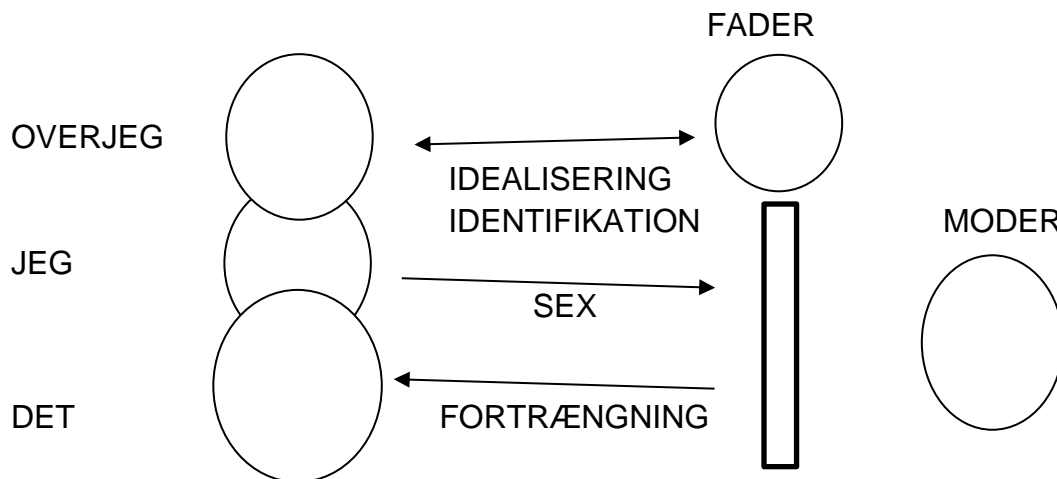
'Drømmetydning' Bd. 1. Side 209.

Lad mig prøve at sætte et op i nogle simple modeller, så vi kan se det for os.

Den oprindelige symbiose med moderen brydes. Frustration og spejling. Den biologiske modning fra Autoerotisk "polymorf perversitet" til objektrettet genital drift. Første objekt er moderen. Her (og først her) kommer faderen ind på scenen som den der allerede besidder det attråede objekt og nedlægger forbud. Den seksuelle drift rettet mod moderen, den aggressive mod faderen.

Faderens overmagt og moderens afvisning gør at drengebarnet må resignere. Fortrænge driftsønskerne til det ubevidste. Samtidig har vi dannelsen af overjeget ved en identifikation med faderen, fadermagten og faderautoriteten integreres som en del af psyken, et ideal.

IDEAL: STÆRKT OG FLEKSIBELT JEG
 - FORMIDLE MELLEMLIGT, OVERJEG OG OMVERDEN
 - SUBLIMERING. ARBEJDE

Jeg'et er som en lus mellem ikke to men tre negle. Det "tjener tre strenge herrer". 'Det'et' der insisterer på drifternes tilfredsstillelse, 'overjeget, der forbyder det' og så omverdenen, der kun i meget ringe omfang muliggør udfoldelsen af drifterne. En vanskelig nærmest umulig opgave. At løse den kræver et stærkt jeg, der fleksibelt og

realistisk kan formidle mellem driftskravene, overjegidealene og omverdenen og omsætte kompromiset til handling.

Her er der nok nogle af jer, der vil spørge hvordan det forløber for kvinder, piger. Freud bruger samme opstilling, men lidt mere kompliceret. Hvor dregebarnets tidlige driftsønsker er rettet mod moderen, altså samme objekt som i symbiosen, der skal pigebarnet skifte objekt og rette dem mod faderen, således at moderen bliver rivalen og genstand for aggressionen. Som hos Elektra. Hendes moder, Klytaimnestra, har myrdet hendes fader Agamemnon, og Elektra ansporer broderen Orestes til at myrde deres moder. Indviklet synes I nok. Freud selv indrømmer ærligt at han ikke rigtig formår at svare på det spørgsmål, han selv stiller: "Was will eigentlich die Frau?".

2.1.5. NEUROSE OG PROJEKTION FASTLÅST OG UFÆRDIG HISTORIE

Har 'jeg'et' ikke styrke og fleksibilitet til at navigere mellem 'det', 'overjeg' og omverden, har vi neurosen. Et rigidt og ufrit 'jeg', der ikke formår i tilstrækkeligt omfang at integrere 'det' og 'overjeg', men har en for stærk fortrængning af 'det'et' og i for høj grad er underlagt 'overjeget'. Groft sagt.

En psykoanalytisk terapi vil være at bevidstgøre og integrere 'det' og 'overjeg'. Det lader sig selvfølgelig aldrig gøre helt men i nok i et omfang så jeget ikke domineres af 'det' og overjeg'.

NEUROSE

SVAGT RIGIDT JEG
OVERJEG DOMINERENDE
DET BLOKERET

UFÆRDIG HISTORIE
FASTLÅSTHED
TILBAGEBLEVETHED
UFRIHED
GENTAGELSE

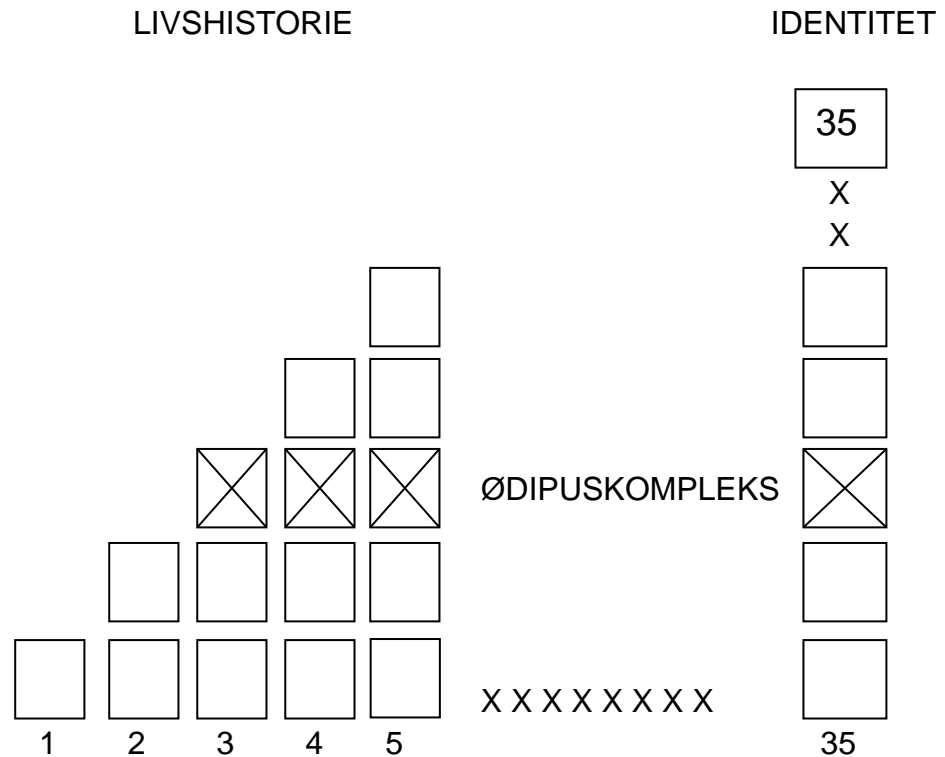
PSYKOANALYSENS TERAPI

STYRKE JEGET
INTEGRERE (DELVIST)
DET OG OVERJEG

BEVIDSTGØRE DET UBEVIDSTE
FÆRGIGGØRE HISTORIEN

FRIGØRELSE
FREMTID

UFÆRDIG HISTORIE. TILBAGEBLEVENHED

Igen en simpel model, så vi kan se det for os. Vor ven her er sluppet nogenlunde hel-skindet igennem symbiosen og den primære narcissisme. Men ikke ødipuskonflikten. Det bliver han ikke færdig med og så bærer han konflikten med sig hele livet. En uaf-sluttet ufærdig historie. En sten i muren der ikke er brændt færdig.

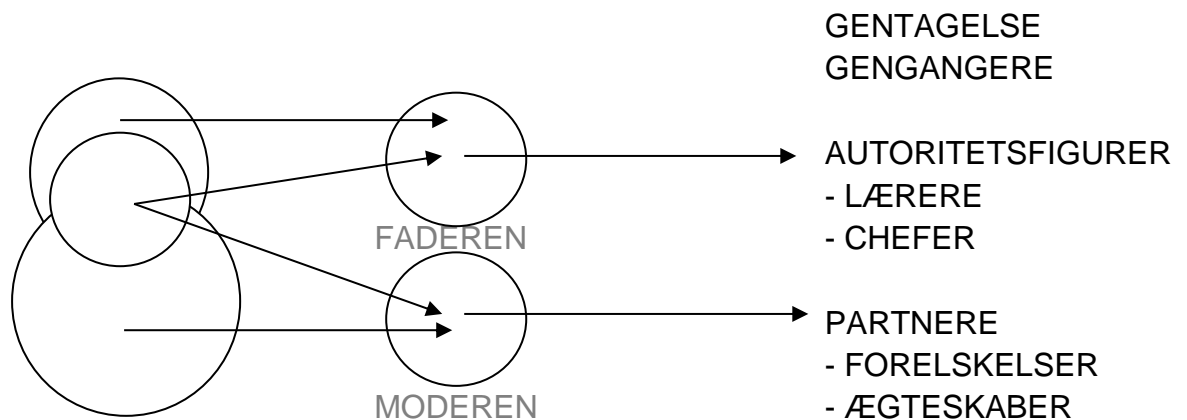
Med en del af sin person er han blevet stående på et tidligt infantilt udviklingstrin. Selv om han kører BMW og tjener en million om året, er han følelsesmæssigt en treårig på trehjulet cykel.

Hvis nogle af jer kommer til at tænke på Trump, er I velkomne til det. Men her ligger skaden dybere og tidligere.

GENTAGELSE. GENGANGERE

Hvad vil det sige at have et Ødipuskompleks? Jeg er blevet tilbage på et tidligt udviklingstrin fordi det ikke er gennemført og afsluttet. Derfor gentager jeg det. Fastlåst i gamle og stadigt gentagne mønstre.

Fortiden gentages i nutiden.

Gentagelse af ufærdig historie. Tilbageblevenhed. en udvikling, der ikke er afsluttet og som derfor gentages.

2.1.6. PSYKOANALYSE SOM OPLYSNING. BEVIDSTGØRELSE OG FÆRDIGGØRELSE AF FASTLÅST HISTORIE

Psykoanalysen som terapi handler om at bevidstgøre det ubevidste. "Wo Es war soll Ich werden". Det sker gennem samtale, tydning af drømme, afdækning af fortrængte dele af livshistorien. Altså gennem sproget. Her behandles mennesket som et sprogligt, et historisk væsen.

Hvordan hænger det sammen med Freuds grundlæggende materialistiske menneskesyn?

Freud opfatter sig selv som naturvidenskabsmand og hans verdensbillede og menneskesyn er naturvidenskabens materialistiske. Vores psykiske eller lad os blot sige sjælelige virkelighed ikke bare hviler på men er resultat af somatiske, legemlige altså materielle processer. Freud er åben for, forventer måske ligefrem, at vi på et tidspunkt vil nå frem til en tilstrækkelig præcis forståelse af de materielle processer til at psykiske sygdomme kan behandles medicinsk.

I dag har vi langt større viden om de biologiske processer bag (eller hvor de nu befinder sig) de psykiske. Og behandler psykiske forstyrrelser medicinsk. Som Kierkegaard skriver: "*Mit Pulver und mit Pillen – og så med Lavementer*". Den nyeste hjerneforskning tror såmænd at kunne forstå psyken ved at kortlægge de fysiske processer i hjernen. Fred være med det.

Men det var altså ikke en mulighed for Freud. Det redskab, der står til hans rådighed er sproget, samtalen. Mennesket er et biologisk væsen, men det er også historisk og socialt væsen. Og hvad angår behandlingen af psykisk sygdom er det det, der er på banen. Psykoanalysen er samtaleterapi.

PSYKOANALYSENS TERAPI: SAMTALE!

BEVIDSTGØRE DET UBEVIDSTE

AFDÆKKE, ERINDRE, TILEGNE SIG OG FÆRDIGGØRE DEN
BLOKEREDE HISTORIE

KASTE LYS PÅ TROLDEN, KENDE DENS NAVN

STYRKE JEG'ET. INTEGRERE (DELVIST) OVERJEG OG DET

"WO ES WAR, SOLL ICH WERDEN"

OPLYSNING

Jeg lagde ud med Freuds opgør med oplysningens menneskesyn, dens insisteren på friheden og fornuften. Men Freud er altså også oplysningstænker. Psykoanalysens mål er at bevidstgøre det ubevidste, nå frem til selvbestemmelse og selvmestring.

Han er blot mindre optimistisk med hensyn til i hvilket omfang det lader sig gøre.

2.2. JUNG – MENNESKET ET ÅNDELIGT VÆSEN

2.2.1. FREUD OG JUNG

Jung levede fra 1875 til 1961. Mødte Freud 1907. Her havde han allerede en betydelig forskning bag sig, så selv om Freud er knapt tyve år ældre er det ikke et egentlige lærer-elev forhold. De er i øjenhøjde, begge originale tænkere. På det tidspunkt har Psykoanalysen udviklet sig til en bevægelse og organisation, der samler en lang række betydelige tænkere, med Freud som den ubestridte leder og Jung som hans kronprins. Men i 1913 kommer det til et brud. Jung distancerer sig fra det der for Freud er kronjuvelerne, seksualteorien, og skaber sin egen psykologiske teori, den analytiske psykologi.

Jung får her mindre plads end Freud. Det er rimeligt nok. Freud er grundlæggeren. Mindre rimeligt fordi udviklingen af psykoanalysen er et kollektivt projekt, hvor Jung er central. Og mindre rimeligt fordi Jungs teori er mindre snæver, mere omfattende.

Jungs menneskesyn er langt mere omfattende end Freuds. Det er nok tydeligst i deres forskellige opfattelse af religionen. For Freud er de religiøse forestillinger illusioner, en af hans flere bøger om religion hedder ligefrem 'En illusions fremtid'. De religiøse forestillinger er ønskedrømme der kompenserer for at livet er hårdt og kort.

Om religionens betydning for '*den jævne mand*' skriver Freud at den '*garanterer ham, at et omsorgsfulde forsyn våger over hans liv og i en hinsidig tilværelse vil give ham erstatning for, hvad han eventuelt er gået glip af i denne. Den jævne mand kan ikke forestille sig dette forsyn anderledes end i skikkelse af en vældigt ophøjet fader. [...] Det hele er så åbenlyst infantilt, så virkelighedsfremmed, at det for en menneskevenlig indstilling er smerteligt at tænke på, at det store flertal aldrig nogen sinde vil kunne hæve sig over denne opfattelse af tilværelsen.*'

'Das Unbehagen in der Kultur'. 'Kulturens Byrde' s. 19.

Jung tager religionen alvorligt. Det er i de religiøse erfaringer og forestillinger mennesket når den dybeste og mest omfattende erfaring og forståelse af sig selv og sin virkelighed. Mennesket er et biologisk væsen, og det er et socialt og historisk væsen. Så langt er Freud og Jung enige. Jung går videre og ser mennesket som et åndeligt væsen.

2.2.2. LEBENSWENDE OG INDIVIDUATION MODEL OVER PSYKEN

Jeg vil ikke forsøge at præsentere Jungs analytiske psykologi i dens helhed, men nøjes med at se på Lebenswende, individuation og hans model for psyken. Jeg griber altså til min kængurustylte. Jeg stiger ikke op i helikopteren for at få et overblik over Jungs analytiske psykologi, men slår ned et par steder, der giver en fornemmelse af den.

LEBENSWENDE

FØRSTE LIVSHALVDEL:	BEVÆGELSEN UDAD VINDE SIN PLADS I VERDEN SOCIAL TILPASNING
ANDEN LIVSHALVDEL	BEVÆGELSEN INDAD FINDE SIG SELV, SIN GUD INDIVIDUATION

Målet i den første livshalvdel er at finde og vinde sin plads i verden. Det er at tilpasse sig det samfund og den kultur, man er en del af. Lære sproget, normerne, rollerne, de konventionelle former, der organiserer vores liv med hinanden. Vi lærer vores verden at kende og bliver en del af den. Men selv om det sker inden for konventionernes rammer er vi jo ikke identiske med alle andre, men udvikler vores egen særlige identitet, gennem vores egen livshistorie, forskellig fra alle andres. Vi finder og vinder vores plads i verden, gør et stykke af verden til vores verden. Bevægelsen er ud i samfundet, ud i verden.

Det er den naturlige bevægelse i første livshalvdel, og det kunne forekomme naturligt at fortsætte denne udadvendte og ekspansive bevægelse også efter livsmidten i anden livshalvdel. Det er det ikke. Som solen stiger på himlen til den når sin middagshøjde for derefter at synke til den går ned, sådan glæder det også menneskelivet. Den anden livshalvdel er en aftagen, en gradvis indskrænkning henimod dødens udslukkelse.

Det er et vanskeligt vendepunkt. Ofte manifesteret i en livsmidtekrise. I livsmidtekrisen afsløres det, at den orientering, de mål og værdier, der var bestemmende for den første livshalvdel ikke længere kan bære. En nyorientering, en omvendning er nødvendig.

Bevægelsen i den anden livshalvdel er ikke en opstigen men en nedstigen, ikke en bevægelse ud i verden men en bevægelse indefter mod selvet. Det er jo vanskeligere at

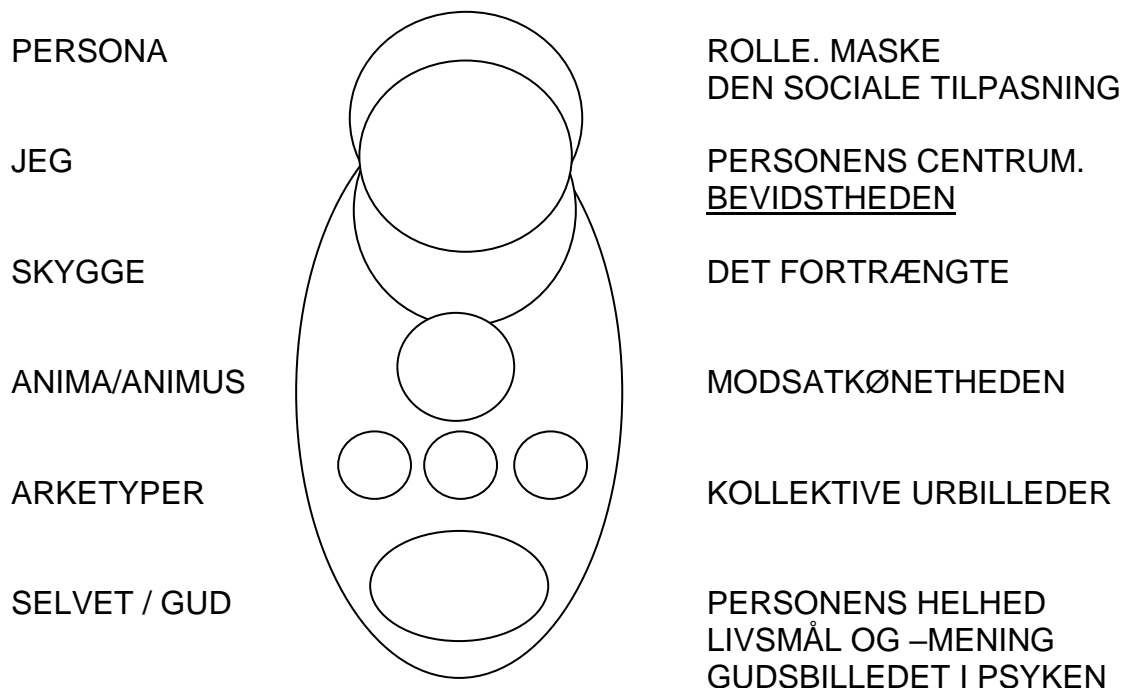
forstå og følge. At verden ligger derude og skal erobres er klart nok, men hvad er det 'selv', vi søger i bevægelsen indad? Har vi ikke allerede virkeliggjort vores selv ved at vinde vores plads i verden? Nej for at vinde vores plads i verden har vi indsnævret vores selv, for at tilpasse os har vi måttet resignere og fortrænge. Ikke blot på den måde, at der var mange muligheder, der ikke blev til virkelighed; men på den måde at optaget-heden af det ydre har lukket for opdyrkningen af det indre.

Den indre psykiske virkelighed er lige så virkelig og lige så vigtig som den ydre fysiske. Målet i anden livshalvdel er at lære den at kende, gøre den til sin egen, tilegne sig den.

Her skal vi have fat på et af de helt centrale begreber hos Jung: 'Individuation'. Individuation er modbevægelsen til den 'socialisation', der er målet i første livshalvdel. Bevægelsen indad mod selvet og Gud ikke bevægelsen udad mod verden.

For at følge denne bevægelse indad mod selvet, skal vi have et kort på plads. Jungs model over psyken. Selvfølgelig forenklet. Som I kan se er grundarkitekturen den samme som hos Freud. Men Jung har mere med. Det ubevidste rummer ikke kun de biologiske drifter og det personligt ubevidste, men også det kollektivt ubevidste: Arketyperne eller urbillederne, fællesmenneskelige erfaringer, mønstre, billeder, symboler, forstillinger.

MODEL OVER PSYKEN

JEG

Jeget er personlighedens centrum og sæde for bevidstheden, min bevidste oplevelse og handlen. Det er den bevidste erfaring af mig selv, min identitet, af hvem jeg er.

Jo længere vi bevæger os bort fra jeg'et jo mere aftager bevidstheden. Der er ikke et skarpt skel mellem bevidst og ubevidst. Bevidstheden som et lys, der aftager, jo længere vi kommer fra centrum.

PERSONA

Persona er de konventionelle former gennem hvilke vi agerer i og tilpasser og samfundet. De roller og normer vi må følge for at passe ind. Ordet er græsk og navnet på de masker skuespillerne bærer ved opførelsen af tragedierne. Det lyder fordækt men det er nødvendigt.

Prøv at læg mærke til (blive bevidst om) hvor meget af det, I foretager jer til hverdag, der er ubevidst eller halvbevidst.

Persona er mindre bevidst, bevidsthedens lys aftaget. Nok er vi bevidste om hvad vi gør når vi spiller roller og bærer masker, men ikke bevidste om at det er os der gør det. Vi er ikke selvbevidste og selvansvarlige, men følger de konventionelle former, vaner, rutiner. Det gør vi uden at tænke nærmere over det. Som Hannah Arendt skriver "Ikke tænkende mennesker er som søvngængere".

SKYGGE

Jeg og persona omfatter ikke alt hvad jeg er, eller alt hvad jeg kunne være. Der er impulser, erfaringer, muligheder, der ikke er blevet plads til og integreret i jeg og persona, men som alligevel hører mig til. Det er blevet fortrængt til det ubevidste, skyggen. Skyggen er min mørke bagside, som jeg ikke ved af og ikke vil vide af.

ANAMA/ANIMUS

Hvad der også fortrænges til det ubevidste er de egenskaber og muligheder, der hører til det modsatte køn. Nok er vi to køn, men på et dybere niveau androgyne. Begge køn rummer begge køns muligheder. Gennem socialiseringen udvikles det ene i jeg og persona, det andet køns muligheder forbliver uopdyrkede og ubelyste, ubevidste. Vi opdrages til en entydig kønsidentitet. Hvad der hører til det modsatte køn fornægtes og fortrænges. Store drenge græder ikke og pæne piger slår ikke.

Men det fortrængte forsvinder ikke. Det lejres som komplekser i det ubevidste. I sit ubevidste bærer manden sin indre kvinde og kvinden sin indre mand. Projiceres de har vi

forelskelsen. Og der er her vi møder vores ubevidste, udefra i projektioner. Eller indefra i drømme.

Med skyggen og anima/animus er vi på ned i det kollektiv ubevidste. Deres konkrete indhold er nok hentet fra vores personlige historie, men de rummer også indhold, der er kollektive.

ARKETYPER

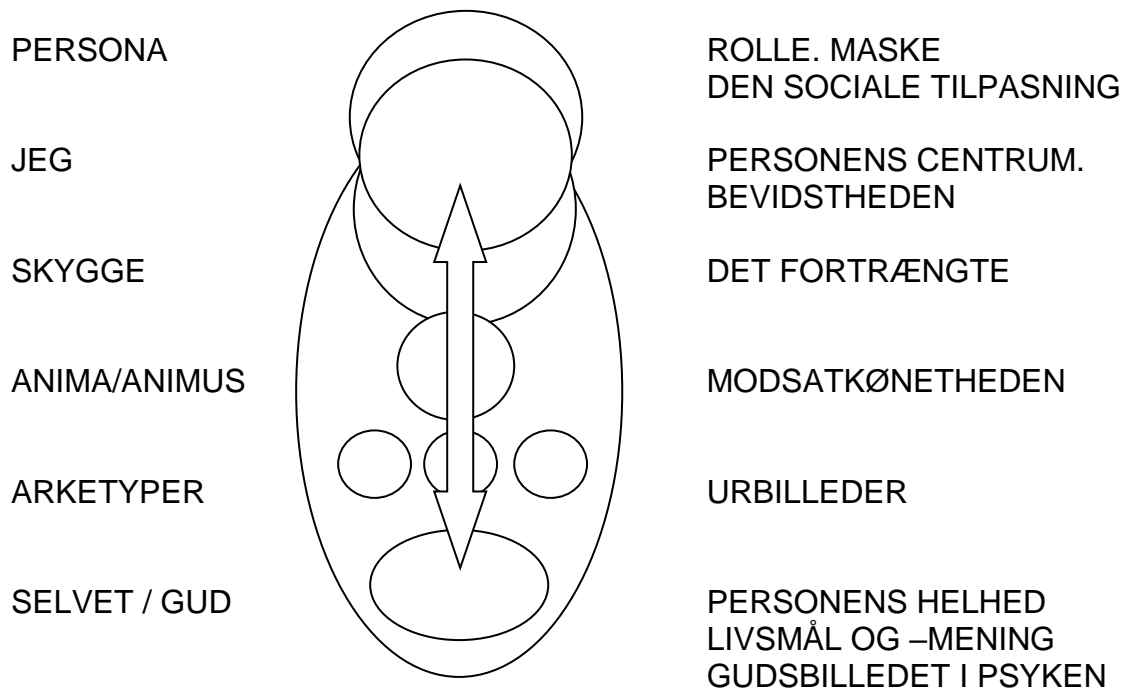
Arketyperne rummer en vældig psykisk energi. Møder vi dem uforberedte i en drøm eller en vision kan de oversvømme jeget og føre ud i et psykisk sammenbrud, en psykose. Men i en individuationsproces hvor vores jeg i et vist omfang har bevidstgjort og integreret skygge og anima/animus kam mødet med dem udvide vores jeg mod selvet, en større og dybere virkelighed. Individuation er at åbne jeget mod selvet, skabe en kontakt mellem jeget og selvet.

Billeder af arketyperne finder vi i det vældige væv af fortællinger, forestillinger og symboler vi har opbygget gennem vores historie. Åndens arbejde. Eventyr, myter, religiøse systemer, mystik, kunst, litteratur.

Det vi møder er - for blot at nævne et par stykker - guder og djævle, engle og dæmoner, himmel og helvede, den gamle vise mand/kvinde, barnet, det hellige bryllup, helten/skurken, kilden, træet, slangen, havet, rejsen. Og som sagt opladet med en vældig energi. Det er en virkelighed mere omfattende, højere og dybere end den virkelighed hvor vi færdes til daglig. Det er det hellige, det numiøse.

Den centrale arketype er selvet. Selvet er gudserfaringen. Det er gudsbilledet i psyken. Når vi i individuationsprocessen frem til en erfaring af det, vil det være personlighedens overordnede helhed, der omfatter og centreret alt hvad den i øvrigt rummer. Det vil være en erfaring af livsmål og livsmening.

INDIVIDUATION. ÅBNING AF JEG-SELV AKSEN

Det blev meget hurtigt og meget skematisk for nu at sige det pænt. Det kommer mere kød på skelettet, når jeg i forelæsningerne om litteratur inddrager Jung i tolkninger af Jobs Bog, Den Græske Tragedie, Dante, Shakespeare, Goethe, Th. Mann.